

PETTER AASLESTAD

OMKRING FORTELLINGENS KRONOLOGI I JON MICHELETS JERNKORSET.

I.

Handlingen i Jernkorset utspilles hovedsakelig i årene omkring den annen verdenskrig (del I), og i første halvdel av 1976 (del II og III). Om selve persongalleriet i romanen sier forfatteren:

"De fleste personer som opptrer i Jernkorset er virkelige personer, eller de har tydelige modeller i går-dagens og dagens norske virkelighet. Unntaket er sjøl-sagt Vilhelm Thygesen (detektiven som løser "mordgåten". P.Aa.) som er rein fiksjon."¹

Da boka utkom første gang, i 1976, førte den til det journalister kaller politisk storm. Helt til Høyesterett nådde debatten. En polititjenestemann som i romanen framstilles som nazisympatisør, fikk ad rettens vei kjent enkelte ut-sagn "døde og maktesløse". Følgene av dette gjenfinnes i seinere utgaver som en typografisk sett umotivert blank si-de midt i fortellingen.²

På omslaget av Bokklubbens utgave av Jernkorset fra 1982 understreker forlaget forfatterens tidligere uttalelser om at personene i boka er virkelige. Det litterære distribus-jonsapparatet gjør sitt til å befeste oppfatningen om at litteratur er en uproblematisk speiling av virkeligheten. Det er da heller ikke å undres over at diskusjonen så langt har dreid seg om hva som er "sant" i teksten, og hva som er overdrivelser, injurier eller fritt oppspinn. Interes-sen har vært konsentrert omkring det dokumentaristiske

stoffet, og bare i liten grad har det vært tatt hensyn til at Jernkorset først og sist er en roman³.

II.

Gérard Genette definerer som kjent "historie" som selve det narrative innhold, og "fortelling" som selve den narrative tekstu eller diskurs⁴. Det narrative innhold, altså historien, kan bare rekonstrueres, og aldri fullstendig, ut fra selve fortellingen:

"C'est donc le récit, et lui seul, qui nous informe ici, d'une part sur les événements qu'il relate, et d'autre part sur l'activité qui est censée de mettre au jour: autrement dit, notre connaissance des uns et de l'autre ne peut être qu'indirecte, inévitablement médiatisée par le discours du récit, en tant que les uns sont l'object même de ce discours et que l'autre y laisse des traces, (...) Histoire et narration n'existent donc pour nous que par le truchement du récit".⁵

En narrativ tekst er altså, slik sett, nettopp ikke en umiddelbar speiling av virkeligheten. Historien bak en narrativ tekst er intet annet enn "bedrag". Det eneste objektet vi i utgangspunktet stilles ovenfor, i en roman, er fortellingen selv.

Jernkorset vant Gyldendals thriller-konkurranse i 1976. Videre er romanen forsynt med en undertittel som ytterligere klargjør dens intensjoner: "en roman mot nazisme og ny-nazisme". Totalt sett skal teksten lede til en avstandtagen fra de nevnte ideologier, samtidig som en thrillereffekt oppnås. En romananalyse må ta hensyn til disse to genrebestemmelser. Det vil her føre for langt å sette opp ideelle krav til henholdsvis en thriller og en politisk roman, for

så deretter å måle hvorvidt disse kravene oppfylles i teksten. I det følgende vil spørsmålsstillingen snarere være omvendt: Selve fortellingen i romanen vil tjene som utgangspunkt. Interessefeltet vil konsentreres omkring punkter i fortellingen der de spesielle genrebestemmelsene tydeligst setter spor etter seg. Målet med en analyse av fortellingens oppbygning må være å finne fram til meningsbærende elementer i teksten som en dokumentarisme-debatt ikke uten videre avdekker.

I Jernkorset vrimler det av eksakte tidsangivelser. Det er nesten på hver eneste side i romanen mulig å bestemme handlingsøyeblikket i forhold til "ytre, historisk" tid. Det er derfor hensiktsmessig å la selve handlingens kronologi tjene som ledetråd i analysen av tekstens oppbygning. Spørsmålet som her drøftes blir derved spesifisert til å gjelde i hvilken grad fortellingens kronologi er diktert av de genre-bestemmelser som teksten er pålagt. I Jernkorset er dette spesielt interessant, da teksten er satt til å "tjene to herrer", (thrilleren og den politiske roman), og det er derfor mulig at teksten vil trekkes i ulike retninger.

III.

I det følgende vil jeg i grove trekk skissere handlingsgangen i romanen, samtidig som det er meningen å la det kronologiske mønstret i fortellingen komme til syne.

Fortellingen tar til "kvart over sju om morgenen den 21 januar 1948", (s. 11). Et bombefly er på vei mot det norske skipet "Solbris" som har kurs for den brasilianske kyst (kap. 1). Skipet har en gruppe flyktende nazister ombord.

Mannskapet arresteres og blir brakt inn til havnen i Recife (kap. 2). Her forlates fortellingens datidssituasjon. On mannskapet skal utleveres til Norge, fengsles i Brasil eller utvises, er spørsmål som forblir ubesvart helt til slutten av kap. 12.

I de mellomliggende kapitlene presenteres vi først for enkelte av rømlingenenes forhistorier. Iversen blir gitt størst plass (kap 3 t.o.m. kap 7). Han er en middelklassegutt med tysk bestefar, god realartium og høye idealer. Han begynner på Krigsskolen og gjør seinere tjeneste ved Østfronten.

Videre møter vi en småborgerlig byråkratisk tørrpinn (Langholm, kap. 8), en rastløs og mislykket kelner (Karlsen, kap. 9), en holdningsløs filleproletar (Farstad, kap. 9), en høyststående forretningsmann og en fresk sjøkaptein (Borch og Landgraff, kap. 10). Deres motiver for å slutte seg til Nasjonal Samlig varierer fra den mest høyspente idealisme til eventyrlyst, opportunisme og hevntrang. Den fascinerende variasjonsbredden i typeskildringen står imidlertid i kontrast til stereotypien i handlingsoppbygningen. De enkeltes historier begynner med rettssaken mot dem etter krigen. Deretter følger et lengre tilbake blikk som er koncentrert omkring deres nazistiske fortid (eventuelt avbrutt av innskudd fra rettsforhandlingene).⁶ Til sist følger domsavsigelsen. I enkelte tilfeller forespeiles da den senere flukten. Så kan fortellingen om nestemann ta til.⁷ Etter at alles forhistorier er presentert, følger én sammenhengende, rettlinjet kronologisk fortelling om flukten fra fangeleiren (kap.11) og den lange overfarten med "Solbris" (kap. 12). Fortellingen følges opp til den opprinnelige datids-

situasjonen. Mannskapet blir ikke utlevert til Norge. I et epilogkapitel (kap. 13. "I Argentina - nazismens nye drivhus") fortelles det om hvordan det "gikk videre". Bare Iversen ble tilbake i Argentina.

Del II (kap. 14-27) er overveiende kronologisk rettlinjet. Handlingen tar til med attentatet mot en argentinsk fagforeningsleder i 1975 (kap. 14) Gjerningsmannen, Jorge Iverson, sønn av Iversen fra del I, har drept feil mann og blir beordret vekk, til Norge, av den høyre-ekstremistgruppa han tilhører (kap. 15). "Den andre lørdagen i januar i 1976" kaster Iverson en bombe mot en marxist-leninistisk bokhandel utenfor Notodden, og blir dermed skyld i to småpikers død. Flere handlingstråder løper parallelt i kapitlene rundt bombeaksjonen. Handlingen utspilles vekselvis i bilen til gjerningsmennene, i leiligheten bak bokhandelen hos ekteparet Lauritzen, som venter på en nabojente som skal være barnevakt for deres lille datter (kap.18), i nabohuset der eksplosjonen iakttas, hos politiadjutant Thygesen som får beskjed om mordbrannen (kap. 19), i ei øde hytte der drapsmennene holder seg i skjul (kap. 20), og på nynazist-møte i Oslo der mordbrannmeldingen blir mottatt gjennom radioens nyhetssending (kap.24). Natt til søndag har Thygesen en samtale med hver av foreldrene til den yngste av de drepte pikene (kap. 22, 23). Videre følger vi Iverson under hasardiøs bilkjøring gjennom tallrike politisperringar på dårlige Telemarksveier, inntil han søker tilflukt i et ubebodd hus (kap. 24-26). Til slutt blir han skutt av politiets opprørsstyrker (kap. 27). Politiet finner på brystet hans et jernkors, som var en gave fra faren, gammelenazisten.

Det datidige dominerer i denne delen av romanen. Fra og med det kapitel der bomben kastes er hurtigheten svært lav, dvs. at det tidsrom som utspilles i historien krever større tekstmengde enn ellers i fortellingen, kap. 18 t.o.m. 27 foregår fra lørdag ettermiddag til natt til mandag. Det finnes bare få lengre innskutte tilbakeblikk i del II av romanen.⁸

Del III inneholder kapitlene 28 t.o.m. 39. Handlingen tar til en lørdag ettermiddag i slutten av mai samme år. Thygesen sitter i sine foreldres hage på Bestum. I et tilbakeblikk fortelles det om Thygesens avskjedigelse fra politiet, etter at han hadde rettet kritikk mot at mannen med jernkorset ble drept. (Bare nazistene kjenner Iversons identitet). Kap. 29 t.o.m. 33 forteller om hva som har skjedd etter mordbrannen. Dette tilbakeblikket er kronologisk rettlinjet: Det tar til 9. april om kvelden på Club 7 i Oslo der Thygesen møter en marxist-leninistisk trikkekonduktør som har kjennskap til nynazistenes organisering. Vi følger Thygesen skritt for skritt i hans oppklaringsforsøk gjennom april og mai måned, inntil vi gjenfinner ham reflekterende og ripsvinsdrikkende i foreldrenes hage mot slutten av kap 33. Kap 34 t.o.m. kap. 36 faller utenfor handlingstråden om Thygesen. De handler om den tidligere rikshirdsjefen som nå er redusert til en halvtullete, ensom hundeoppdretter.

Sondag morgen drar Thygesen på besøk til rikshirdsjefen (kap. 37). Han ankommer samtidig med to nynazister som har planlagt å drepe den gamle nazilederen. Thygesen greier å rømme unna, den gamle lederen blir drept. Seinere anklages Thygesen for mordet. Romanens to siste kapitler er viet rettssaken i juli 1976. Statsadvokaten er sikker på å få

Thygesen dømt. Thygesen selv er like sikker på frifinnelse.

Denne delen er kronologisk sett enkelt oppbygd. Vi unngår tilbakeblikk av annen grad, da det som har skjedd før aprilkvelden på Club 7 kommer som tilbakeblikk allerede i innledningskapitlet i hagen. Det meste av teksten i del III er et langt, kronologisk rettlinjet tilbakeblikk. Bare den spennende turen til rikshirdsjefen er like da-tidig som handlingstoppene i del II.

IV

Etter denne relativt detaljerte gjennomgangen av handlingen i romanen er det mulig å vende tilbake til spørsmålet om hva som bestemmer fortellingens kronologi.

En av trivialliteraturens mest markante kjennetegn er at dens handlende personer er stereotypiske⁹. I thrilleren Jernkorset, derimot, gjennomgår "detektiven" en tydelig personlig utvikling. Thygesen har i begynnelsen av fortellingen en ikke særlig bevisst livsholdning. Men gjennom gryende tvil føres han fram til ny innsikt:

"I noen dager var han kjendis. Men han hadde ennå ingen planer om å reise seg eller ta et skikkelig standpunkt". (s.235)

"Var han, Vilhelm Thygesen, blitt løyet huden full siden han begynte på Bestum folkeskole i 1944? (...) Var han, forhenværende playboy og morogutt Vilhelm Thygesen i ferd med å bli litt kokkeliko?" (s.273/4)

"Nå hadde det endelig gått opp for ham hva folket var. (...) Han håpet at ikke alle andre liberalere skulle måtte gå en så upraktisk veg som han sjøl for å finne fram til dette folket som sto utefor Tinghuset i Oslo denne dagen seint i juli 1976..." (s.306)

Den holdningsløse liberaler fra begynnelsen av fortelingen har, mot slutten av romanen, utviklet et politisk syn som ligger det marxist-leninistiske nær. Likevel er det den skrittvis avsløringen av forholdene omkring mordbrannen som på handlingsplanet blir stående som det mest sentrale, i del III. Disse to paralleltlopende utviklingslinjer kombineres gjennom selve oppbygningen av fortellingen. Handlingslinjen omkring etterforskningen i april og mai er fortellerteknisk underordnet den reflekterende hovedpersonen. Gjennom store deler av del III sitter Thygesen i hagen. Det er ut fra denne situasjonen at tilbakeblikkene manifesterer seg som sådanne. Bak den aktive etterforsker befinner seg den stillesittende, reflekterende privatpersonen. Sistnevnte manifesterer seg sjeldent direkte i teksten, men er likevel tilstede som en uutalt forutsetning. Det handlingsfylte tilbakeblikket garanterer den spenningsutvikling som thrilleren trenger til. Samtidig gis helten - innenfor datids-situasjonen i fortellingen - såpass tid og rom til rådighet at en holdningsendring sannsynliggjøres. Den ikke-stereotypiske hovedpersonen - som kunne representere et farlig normbrudd for trivialgenren - kommer ikke unødig i veien for selve thriller-fortellingen, takket være begivenhetenes rekkefølge i teksten.

Fortellingen i del II er ekstremt da-tidig. Vi følger hendelsesforløpet så å si fra time til time, nesten uten tilbakeblikk. Det geniale trekk fra forfatterens side er her å la Oktober-bokhandelen samtidig tjene som bolighus for en av de ansatte og hans familie. Drapet på de to pikene vekker, hos leseren, uforbeholden avsky. Disse negative følelsene må rettes mot selve den nynazistiske organisasjonen som står bak mordbrannen. Ethvert forsøk på

å oppklare drapssaken blir derved samtidig også ledd i arbeidet med å bekjempe ny-nazismen.

Forhistorien til bokhandler-ekteparet fortelles gjenom to kapitler. Disse er i særlig grad konsentrert omkring ekteparets politiske fortid. Ellers i romanen forekommer det ofte kommentarer om politiske forhold som ikke er særlig integrerte i fortellingen¹⁰. Men i del II blir selv refleksjoner rundt f.eks. en ellers beskjeden I.mai-tilstelning på slutten av sekstitallet av største betydning innenfor fortellingen, da de indirekte gir noe av bakgrunnen for den senere opprettelsen av Oktober-bokhandelen og derved også har å gjøre med mordbrannen.

Den politiske effekt i del III lå særlig i hovedpersonens utvikling. I del II kombineres derimot det spenningsfylte og det politiske innenfor selve handlingsforløpet.

Del I kan ved første øyekast gi inntrykk av å ha en tilsvarende oppbygning av fortellingen som del III. Også her stanser fortellingen opp, og et langt tilbakeblikk føres så tidmessig fram til datidssituasjonen igjen.

Men selv om rammen er lik, er det en vesensforskjell mellom de to delene. Gjennom de to første kapitlene følger vi mannskapet på "Solbris" i spennende kamp med brasiliansk militære. Vi har så langt i romanen akseptert at vi har å gjøre med flyktende norske nazister, og når kapitel 2 slutter er leserinteressen konsentrert om hva som nå skal skje. Det er ikke noe direkte behov for nettopp på dette tidspunkt i fortellingen å få kjennskap til mannskapets

forhistorie. Thygesen i del III sitter i hagen og tenker. Denne datidssituasjonen inngår ikke i noen handlingsrekke, men er utgangspunkt for refleksjon over mellomliggende begivenheter som ikke er forfalt. Tilbakeblikket fører bare allerede kjente handlingstråder fra del II tidmessig fram til datidssituasjonen i del III.

Det er et velkjent knep å avbryte en fortelling når den er på sitt mest spennende. Det spesielle i Jernkorsets første del er at vi først får utløsning for spenningen helt mot slutten av delen. Fortellingens datidssituasjon konsentreres omkring dette ene øyeblikket hvor mannskapets videre skjebne er høyst uviss.

Iflg. Mieke Bal kan episke tekster deles i de som skildrer et utviklingsforløp og de som - i likhet med Jernkorset, del I - er konsentrert omkring én kritisk situasjon. Et valg mellom disse to oppbygningsformer har konsekvenser:

Het lijkt wel voor de hand te liggen, dat de keuze voor een van deze twee vormen (crisis/ontwikkeling.PAa) een visie op de geschiedenis, en dikwijls op de werkelijkheid, inhoudt. En dan is het ook waarschijnlijk, dat zo'n vorm betekenisdragend is, of tenminste, kan zijn".¹¹ Far-sønnforholdet mellom Iversen-Iverson skaper sammenheng på handlingsplanet mellom del I og II i romanen. Iverson kommer til Norge fra Argentina, der nazismen har grodd uhindret. Han blir bærer av de idéene som personene i del I hadde. Forbindelseslinjen mellom Argentina og Norge er mye av en forutsetning for den ny-nazisme som utspringer seg innenfor det norske fiksjonsuniverset i del II og III.

Det gis inntrykk av at den sentrale krisesituasjonen i del I like gjerne kunne fått et annet utfall. Men da ville

ikke Iversen ha slått seg ned i Argentina og oppdrat sønnen til en forskrudd idealist som senere ble morder.

Den politiske misgjerningen i del II hviler derfor på et nokså usikkert fundament. Fortellerstrukturen åpner i dette tilfellet for å betrakte tilfeldigheter som historiske drivkrefter, noe som passer svært dårlig med tekstens historiekommentarer forøvrig.

V.

Romanens første del gir et mer nyansert bilde av norske nazister enn hva vanlig er. Klisjéer om det onde som metafysisk problem, eller barndomstraumer som ender i torturbehov hos den voksne, glimrer her med sitt fravær.

Tilbakeblikkene omkring de enkeltes forhistorier er kranset inn av rettsoppgjøret etter krigen. Selve det forbryterske landssviket er det egentlige utgangspunktet for teksts oppmerksomhet mot mennene fra "Solbris". Og de forskjellige rettsakene er igjen underordnet arrestasjonen av nazistene utenfor Brasils kyst. Personenes fortid fremkommer i teksten innenfor et dobbelts underordningsforhold til deres krigsforbrytelse. Derved ligger det i fortellingens ramme en implisitt avstandtagen fra nazismen. Denne rammen er tilstede som uutsagt forutsetning på ethvert punkt i fortellingen, også der hvor personenes positive sider ellers dominerer.

I de enkeltes forhistorier forekommer det videre ekstremt mange tidsangivelser. Disse er ofte "nazistisk farget",

dvs. de er konsentrert omkring tidspunkt som "maktoverta-gelsen i 1933", "olympiaden i 1936", o.l.

Nazistene fra "Solbris" er nyansert tegnet. Til gjengjeld består mye av deres nazisme av utvendige attributter. Ty-pisk nok blir den eneste person som seinere tar avstand fra nazismen utstyrt med en fortid som tidmessig er ubestemmelig og altså ikke ensidig begrenset til "nazistiske tids-punkt".¹²

VI.

"Jeg mener, at der imellem finlitteraturen og trivial-litteraturen består den afgørende forskel, at mens fin-litteraturen i en eller anden forstand udtrykker et fortolkningsmæssigt oprør, så udtrykker triviallit-teraturen i en eller anden forstand en fortolknings-mæssig bekræftelse .(...) Hvor finlitteraturen er grænsebrydende, er triviallitteraturen grænsebe-kræftende" .¹³

Triviallitteraturen antas å bekrefte allerede gjelden-de normer. Jernkorset er imidlertid en roman med klart progressivt politisk siktet mål. Dette paradoks må utdypes nærmere .

Vi så nettopp hvordan utenpåklistrede nazistiske attri-butter (i del I) tjente som motvekt, slik at vår sympati for romanens personer ikke ble for stor. Men for å kunne reagere med avstandtagen på de gitte signaler, må vi ha tatt et standpunkt mot nazismen allerede. Det er altså ikke slik at vår holdning mot ideologien vokser fram gjennom fortellingens handlingsgang. Som leser er vi nødt til på forhånd å sitte inne med det politiske synet vi skal komme fram til etter romanens første del.

Man skulle vente at en politisk progressiv forfatter ville valgt en annen uttrykksform enn en som pr. definisjon regnes som normbekreftrende. Denne tilsynelatende selvmot-sigelse forstas best dersom vi tar hensyn til selve den litterære situasjon i Norge på den tiden Jernkorset ble til:

"Det er også meir allment politiske og ideologiske årsaker til at kriminalitteraturen igjen blir aktuell i Norge i midten av 1970-åra. Dei litterære miljøa her i landet var frå slutten av sekstiåra prega av fundamentalistisk sosialisme, som i denne samanhengen, altså i forhold til forfattarar og intellektuelle, først og fremst sto fram med dei følgjande tankane: Verda er enkel, motsetningane i samfunnet er klare (og klårlagde), den teoretiske analysen er slutt, fienden utpeika, berre den politiske aktivismen er legitim".¹⁴

Det politiske engasjementet var dengang mer selvsagt enn nå. Litteraturen kunne bruke trivialgenrene og være norm-bekreftende, da de politisk riktige holdningene - ihvertfall hos forfatterne - allerede var skapt.

VII

Variasjonsbredden i oppbygningen av fortellingen har gjort det nødvendig å behandle de tre delene av romanen delvis adskilt fra hverandre. Forhåpentligvis har det fremkommet ovenfor at fortellerstrukturen - i det store og hele - tjener tekstens uttalte intensjoner, selv om resultatet varierer noe fra del til del. Det politiske har manifestert seg delvis som en holdningsendring hos hovedpersonen, delvis som innebygget i handlingsgangen i kriminalsaken og delvis som frittstående enkeltdetaljer innenfor personkarakteristikken. Lav hurtighet i fortellingen, samt parallelle - og av og til avbrutte - handlingslinjer har vært

eksempler på fortellergrep som har øket spenningen i teksten.

En gjennomgang av handlingsgangens kronologi styrker inntrykket av at Jernkorset er en strengt komponert roman. Det er riktignok opplagt at en estetisk analyse alene ikke yter full rettferdighet ovenfor en så dokumentaristisk tekst som denne. Hensikten har her bare vært å rette oppmerksomheten mot forhold i verket som har vært lite påaktet. Gjennom del II og III i romanen har man umiddelbart en følelse av å få et mer sannferdig kjennskap til norsk nynazistisk miljø, enn det man ellers tilegner seg gjennom andre media. I dette tilfellet er kanskje nettopp den solide komposisjonen årsaken til tekstens tydelige overbevisningskraft.

NOTER:

- ¹ . Jernkorset, Oslo 1982, (Bokklubbens utgave), s. 356, forf. sittet etter H. Ringnes' etterord.
- ² . Jernkorset, Oslo 1979, Gyldendals Lanternebøker, s. 178
Alle andre sidehenvisninger gjelder denne utgaven.
- ³ . "Har vi lest så mange romaner fra virkeligheten nå, at vi ikke lenger husker hva en virkelig roman er?" spør Vinduets redaktør, Fanneken Øverland, i nr 1/83, i forbindelse med debatten om Solstads siste roman, som lenge bare dreide seg om virkeligheten utenfor teksten.
- ⁴ . G. Genette Figures III, Paris 1972, s. 72.
- ⁵ . Ibid.s. 73-74. Genette bruker forholdet fortelling/historie som utgangspunkt for analysen av tidsforhold (i Proust's verk). Det er i det følgende heldigvis ikke nødvendig å ta stilling til hans mer omdiskuterte

narrasjonsbegrep.

- ⁶ . I stedenfor Genettes "analepse- og prolepsetermer" brukes her "tilbakeblikk" og "forespeiling", for å unngå at oppmerksomheten unødig avledes av "vanskelige" termer (men det er sterkt å håpe at Genettes langt bedre originaltermer etterhvert vil vinne innpass i norske tekster).

Det er viktig å være klar over at et tilbakeblikk ofte fortsetter tidsmessig framover. Et lengre tilbakeblikk er egentlig en fortelling av annen grad, sett ut fra den opprinnelige datidssituasjonen. For enkelhets skyld har jeg ikke uttrykt nivåforskjellene eksplisitt. Det vil til enhver tid framgå av konteksten hvorvidt det med "fortelling" menes første-, annen- eller tredjenivåfortelling. Begrepet "datidssituasjon" bruker jeg bare om det tidspunkt der førstenivåfortellingen til enhver tid befinner seg.

- ⁷ . Dette mønstret varieres riktignok i forbindelse med Karlsen (kap. 9) som først presenteres i en provokatør-handling, sommeren 1940. Og kap. 10 tar til med båtkjøpet.
- ⁸ . I tillegg til foreldrenes forhistorier fortelles det i tilbakeblikk i del II om Iversons reise til Argentina som barn, om opprettelsen av opprørspolitiet og om den nye nazilederens forhistorie.
- ⁹ . Jvnfr. A. Twinnerheim: "Triviallitteratur, populær litteratur, masselitteratur", i Språk og tekst, Oslo 1978.
- ¹⁰ . Særlig i del I gis det stadige opplysninger om krigens gang som ikke har noe å gjøre med de opptredende personer.
- ¹¹ . M. Bal De theorie van vertellen en verhalen, Muiderberg,

1978, s. 45.

¹² . Jvnfr. kap.10, s.74-75 om Landgraff.

¹³ . J.Fjord Jensen: "Trivialitteratur og ideologikritik" i Meddelelser fra Dansklærerforeningen 1972, her sitert etter Tvinnerheim i Språk og tekst, s. 68.

¹⁴ . K. Fløgstad Loven vest for Pecos, Oslo 1981, s. 21.

SAMENVATTING

De discussie rond Jon Michelets Jernkorset is tot nu toe gericht geweest op de vraag of sommige details in de tekst betreffende het nazisme en het neo-nazisme wel of niet historisch juist zijn. Dat de vorm van de roman ook betekenis heeft, heeft weinig aandacht gekregen.

Daarom is het uitgangspunt voor deze analyse het verhaal (*le récit*) en wordt de nadruk vooral gelegd op de chronologie. Jernkorset is "een thriller, gericht tegen het nazisme en het neo-nazisme". Onderzocht wordt in welke mate deze beide, in hun uitgangspunt gedeeltelijk tegenstrijdige, genres (thriller en politiek roman) het verhaal beïnvloeden.

Het terugwijzen en het vooruitwijzen in de tijd van deze geschiedenis vormt een systeem van hierarchische niveaus in het verhaal. De analyse van de chronologie laat onder andere zien hoe een sympathiek beeld ontstaat van sommige nazi-personages, zonder dat deze nuancering de antifaschistische overtuigingskracht van de tekst aantast.

De detective (die traditioneel in de thriller onveranderlijk dient te zijn) maakt in Jernkorset een politieke ontwikkeling door. Door de wijze van opbouw van de roman wordt voorkomen, dat deze verandering in de persoon de spanning van het misdaad-verhaal negatief beïnvloedt.

De misdaad die door de neo-nazi's in de roman gepleegd wordt blijkt het gevolg te zijn van een toevallige gebeurtenis in het verleden. Men krijgt de indruk dat het toeval een aktieve kracht in de historische ontwikkeling is. Op dit punt is de tekst in tegenspraak met de uitgesproken politieke presenties van zijn schrijver.